

ZE DVOU JE JEDEN

Jsme zpátky v Medanu. Máme tady náš filmový štáb a větší exotiku spojenou s přírodou a etnickými menšinami na světě těžko jinde hledat. Jenže jeden z nás dvou musí odjet. Lukášovi se dneska plní sen o lásce, kterou v sobě má dlouhých 6 let. Zaslouží si odpočinek a pár dní pro sebe. Stráví týden na Koh Lantě. Jeho chvíle nastává ve tři hodiny ráno, odjíždí z hotelu na letiště a přes Bangkok do Krabi za svou milovanou. Na mě teď zbývá být k ruce týmu a naplnit společný program.

Zítřka nás čeká cesta na Pulau Samosir a já ještě netuším, jak silný zážitek mě tento ostrov přinese.

▼ Malá Sumatranka

MOUDRÉ STÁŘÍ

Siallagan

Někdy se čas oddělí od historie, aby se zase setkaly, spojily tak osu dějin a vdechly starým věcem nový a zajímavý život. Nestává se to často, vlastně zřídka, ale když se to stane, tak to předčí i fantazii nejdůmyslnějších scénáristů. Osud někdy dokáže být mocným dramatikem a překvapivě nápaditým režisérem dějin.

Siallagan jsme hledali hůře než obvyklá místa. Možná to bylo proto, že se TobaBatacké domy změnily a možná proto, že se informace o této oblasti nedají jen tak dohledat. Náhoda nám ale pomohla a místní nezklamali – odkázali nás na malou vesničku v oblasti Hutabolon, která byla v knize Past na Rovníku mylně považovaná za název vesnice. Nebylo snadné najít konkrétní stavby v oblasti 500 vesnic, a tak nastal čas uvažovat logicky. V Siallaganu je TobaBatacké muzeum a královský dům, před jehož hlavním vchodem postávají z kamene vytesané obřadní stoly a židle. Stejně tohle místo chceme vidět a kde jinde nám poradí než v muzeu.

U pokladny se krčí stařenka, ne zrovna přátelsky pozoruje turisty s kamerami, kteří se procházejí po nádvoří před batackými domy a jen neochotně mi odpovídá na předem připravené otázky.

„Hledáme konkrétní místa a domy. Můžete nám prosím poradit?“

Stařenka neuměla anglicky, a tak přišla na řadu naše zdejší kamarádka Mera, která zatoužila poznat ostrov Samosir i z jiného pohledu než jen jako místo odpočinku. Překládala moje otázky a stařenčiny odpovědi, až jsem se dostal do poslední fáze – ukazování fotek a hledání míst odkud, a hlavně co ZaH fotili. V tabletu jsem měl pečlivě připravené fotografie, které jsem považoval za dohledatelné. Dál už jsem Meru nepotřeboval a koupil jsem lístky a nechal drobné spropitné, abychom mohli nerušeně natáčet celky, polocelky a detaily.

Ale přece jen, abychom se nemotali po nádvoří jako klacek pod jezem, požádal jsem paní ještě jednou, aby mi ukázala, kde je fotka domu, který jsem hledal. Jenže jsem omylem fotku vymazal, a tak musím v tabletu postupně překlikávat, než ji znovu najdu. Jedna fotka, druhá, ... šestá, ... devátá, a najednou mě stařenka, která nespustila oči z obrazovky, jemně chytla za pravačku a zastavila její pohyb. Se slzami v očích sledovala fotku sedící stařeny v okně domu s bohatými rytinami po stěnách. Bylo chvíli ticho a já se snažil porozumět, co se tady děje. Stařenka nejspíše ukazovala na sebe a pak na obrazovku a pořád dokola. Pomalu jsem začínal chápat a rozumět, že poznává stařenu na obrázku. Překlad vše vyjasnil.

„Není to moje matka, je to moje babička! Nevěřila jsem, že ji ještě někdy uvidím.“

„Na fotce je vaše babička? V domě tady ve vesnici?“ užasl jsem.

„Ano, je to foceno v místním domě, ale musí to být už mnoho let.

Bylo jí více než 90 roků.“

„Je to focené 15. 2. 1962, to už je 56 roků!“ stále jsem nevěřil, co se přede mnou odehrává.

Překlopil jsem ještě jednu fotku a hned ta následující byla fotka pana Zikmunda s onou stařenkou.

„Můžu vás o něco poprosit?“ zeptala se paní

„Jasně, cokoliv.“

„Mohli bychom se spolu taky tak vyfotit?“

„Bude mi obrovským potěšením!“

Vzrušením jsem ani nedokázal týmu vysvětlit, co se stalo a jen jsem požádal paní, aby se posadila na místo její babičky a vyfotil jsem ji. Pak jsem požádal Viktoru, jestli by nás taky nevyfotografovala – ve stejné pozici jako pana Zikmunda a stařenku. Povedlo se a dnešní den dostal zaslouženě dva písemné deníky. Jeden technický, tak, jak si je psali ZaH, a jeden postavený na jedinečném zážitku, který nás s panem Zikmundem propojil neskutečným obloukem 56 let.

I když je to neuvěřitelné, tak tady slavil pan Zikmund přesně před 56 roky své narozeniny, a když budeme mít štěstí, tak dáme panu Zikmundovi ke stým narozeninám fotky, jako důkaz toho, že svět se otáčí směrem, jakým ho tenkrát naši slavní cestovatelé roztočili.

Hledání v archivu zlínského muzea potvrdilo, že vše odpovídá skutečnosti a popisům v denících a číslech fotografií na cívkách filmů. Scénář na dnešní den nám napsal samotný osud! Z bezvýchodné situace je najednou den plný nadšení, které přehlušilo veškerou předchozí únavu a beznaděj.

▲ *Neuvěřitelné setkání*

PO STOPÁCH BATAKŮ

Simanindo

Kompletujeme se štábem vybavení a techniku a vyrážíme za dobrodružstvím. Před hotelem si od staršího chlapíka půjčujeme mopedy. Chvilí trvá, než si na ně zvykneme, od sledování zpětného zrcátka začíná pěkně bolet za krkem. Z ničeho se u cesty vynoří dům nápadně připomínající ten na fotce. Jen kresby jsou jiné, alespoň z dálky. Průzkum ukázal, že jiné jsou i řezby a začínáme pochybovat, jestli je to stejný dům. Základní rysy odpovídají. Pravdu jsme odhalili až při opravdu detailní prohlídce. Ukázalo se, že dům a jeho nosné trámy nestojí na kamenech, jak tomu bývá, ale na betonu. Tenhle dům je postavený jako replika tradiční architektury Toba-Bataků. Bude hodně těžké najít ty originální!

V rozlehlé vesnici Simanindo chvíli pátráme, ale zasáhlo štěstí. U silnice se skví nápis: Muzeum tance. To mě zajímá. 10 000 rupií vstup pro jednoho je nic. Hned jak vcházíme dovnitř, je nám jasné, že tyto domy jsou původní. Několik fotek, pár videí a jdeme se najít, ať máme Toba-Bataky ze všech stran.

Babi panggang karo neboli BPK jsou smažené nebo grilované malé kousky vepřového bůčku s limetkou a pomerančem. Snoubí jednoduchou chuť a svěžest citrusů. Doplněk tvoří omáčka Gota, což je taková analogie naší prdeláčky. Vývar, koření, bylinky a chilli, vyvařeně pěkně do husta. Popravdě, je to tak pálivé, že máme co dělat, abychom to do sebe dostali. Ale je to velmi chutné, nebál bych se použít výraz lahodné. Mie Gomak jsou silné nudle se zeleninou, zalité zeleninovým vývarem. Je to svěží lehké jídlo, tak proč ne. A jako malé zpestření místní blue batak coffee. Proč blue nevíme a proč je tradiční také ne. Místní ale trvali na tom, abychom ochutnali a byla to dobrá káva – ostatně jako všude na Sumatře. Pořád ale nevíme, co je ta chuť, která dělá místní pokrmy tak specifické. Nakonec nám to prozradí: Andaliman. Pikantní a aromatický. Teď už víme vše.

Další etapa: Teletower. Odbočujeme doleva na cestu do nitra ostrova a zjišťujeme, že asi jedeme špatně. Pod blízkou trafostanicí si aspoň uděláme fotku a od místních se dozvídáme, že dva kilometry po rozbité cestě do strmého stoupání jsou vesnice utajené turistům. To musíme vidět. Mopedy dostávají zabrat. V dálce nahoře vidíme dva kluky v uniformách. Od nich se dozvídáme, že vesnice je ještě další dva kilometry! Znovu a už přes závit jedeme nahoru. Křižovatka, rozklepané mopedy a pak už jsou vidět průčelí domů. Vesnice se jmenuje Sidumaduma. Procházíme ji celou, na konci je malý schůdek a za ním se rozkládá džungle Samosiru. Zelenější a živější než jinde na Sumatře. Pár kroků skrz husté kapradiny a další porosty – na malé mýtině se pohybuje asi osm dětí s mačetami. Je to pohled jako z knihy o pravěku. Není to ovšem žádný boj nebo válka, děti se tu běžně zapojují do každodenních činností a my jsme je zastihli, jak vyrazily na dřevo. Nasekat, svázat a na hlavě odnést do vesnice, aby bylo na čem uvařit večeři. Starší pomáhají mladším a ti nejmladší skotačí kolem s jediným přáním: Držet v ruce mačetu. Tomu zase brání ti nejstarší, protože nůž v ruce tady přichází s věkem a odpovědností. Pruh látky si holčičky umně smotávají kolem hlavy, na něj pokládají svazek dřevěných prutů ze soušky a jdou do vesnice. Nemůžu věřit, že tady stojím na pařezu a fotím je jen kousek od míst, kde jsou turisté a civilizace. Do vesnice jsme dorazili s dětmi. Získat si přízeň místních nebylo úplně jednoduché. Obyvatelé z nás nejprve rozhodně nejsou nadšeni. Je možné, že poprvé v životě vidí turisty, ale jsou tady děti, a kde jsou děti, tam je vždy cesta. Pár příhrávek s fotbalovým míčem jim ve tváři začalo kreslit úsměvy, a když jsem si potom na hlavu nasadil pruh látky, abych mohl nosit dřevo na temeni jako oni, bylo vše jinak. Děti se smály a je-

jich rodiče ještě více. Zvali nás do domu a vyprávěli, jak hrdí jsou na svůj původ. Takhle osada je jedna z mnoha ve vnitrozemí ostrova. Cesty sem nejsou, elektrina tady není a není ani potřeba a voda? Tu chytají z deště. Dbají ale na vzdělání, a tak děti chodí každé ráno šest kilometrů z prudkého kopce dolů do školy – odpoledne pak stejnou trasu, ale tentokrát do kopce zpátky – a to i v sobotu. Domy si zachovaly batacký styl, ale podle místních to nebude trvat dlouho a úplně se od těchto staveb upustí. Není to totiž ani praktické ani jednoduché. Střecha s typickým vyostřením na jedné i druhé straně domu je čistě estetickým prvkem a neslouží nejspíš žádnému praktickému účelu. Postupně je tedy nahrazují domy se sedlovou střechou a jediný prvek přetrvávající z toba-batacké architektury tak zůstává nadzemní „sklep“. Prostor pod domem tvoří dřevěné nosníky posazené na kamenech, vodorovně na nich jsou prkna obehnaná kolem celého základu domu. Tento „sklep“ je z části určený jako chlév pro dobytek a z části se tady skladuje a suší dřevo na vaření. Patro domu je pak obytné a slouží pro celou rodinu, která na dřevěné podlaže potažené igelitem spí. Každý kout domu má vlastního nájemníka. V jednom spí starší a ve druhém mladší rodiče s nejmenšími dětmi a v dalším rohu spí děti samy.

Z domu jsme vyšli jako skupina snad třiceti průzkumníků. Děti nás totiž doprovázely na každém kroku. Tak jsme si s nimi naposledy zaházeli balonem a dali „high five“. Když jsme opouštěli vesnici, děčka naplnila altánek nad příjezdovou cestou a jejich volání a pískání bylo slyšet ještě pěkný kus cesty.

Cestu do hotelu absolvujeme za tmy. Překvapila nás hrozná zima, takže jedeme zabaleni do ručníků. Náhoda tomu asi chtěla, že ze všech hotelů na nás zbylo místo jen v tradičním batackém domě. Takže tahle poslední noc na Samosiru bude v přesném stylu naší cesty za poznáním této jedinečné kultury.

▼ Na dříví

▲ Vodopády Sipisopiso

MEZI LIDMI KMENE KARO

Parapatu

Dnes máme namířeno lodí do Parapatu, odtud autem k vodopádu Sipisopiso a pak, se západem slunce, vesnice Lingga.

V Parapatu na nás čeká auto s řidičem a vyrážíme na tříhodinovou cestu k vodopádům. Sipisopiso je považovaný za největší vodopád v Indonésii – voda tu padá z výšky 120 metrů. Jsme na místě a teď už musíme po svých.

Pěší cesta dolů k vodopádu trvá zhruba ještě třicet minut svižnější chůze. Čím víc ale postupujeme směrem k vodě, tím více přibývá moskytů! Každou chvíli cítíme nepříjemná bodnutí, což značně zrychluje náš postup. Když přicházíme pod schodiště, komáři mizí a nám se otevírá pohled jako ze snu. Masa vody padající z víc než stometrové výšky přímo před nás. Většina návštěvníků se obvykle spokojí s pohledem ze skalního výčnělku asi šedesát metrů od vody. Ne tak ovšem my. Láká nás dostat se co nejbližší kráteru. Proud vody nás promočí snad během vteřiny. Tady si člověk uvědomí, jak malý je proti přírodě. Nečekaná síla vzduchu a vody dokáže vyzvednout tělo skoro metrakového českého chasníka a praštit s ním o ostré kameny pod vodopádem. Naštěstí jsme to ustáli a máme tak jedinečnou možnost vidět něco, co opravdu nahání strach a vyvolává husí kůži. Po půl hodině zápolení s přírodou a focení se otáčíme a suneme směrem ke schodišti. Pomalu a velmi opatrně. Když ale vyklouzneme ze spárů vody, čeká nás peklo. Každý krok se teď platí krví, a to doslova! Moskyti! Je jich tady snad milion a naše mokrá těla jsou pro ně něco jako slavnostní hostina. Stačí zpomalit pohyb a na ruce vidíte tři, čtyři nebo i šest malých krvesajů. Jediná možnost je co nejrychleji, bez zastavování překonat 120 metrů výškového rozdílu po schodech nahoru.

Blíží se čas západu slunce a nás čeká vesnice Lingga. Sdělil jsem to šoferovi a ten mě překvapil otázkou. Proč? Vysvětlil jsem mu, co tady vlastně děláme a proč jsme tady, on se jen pousmál a řekl „NO!“

„Ale já ji potřebuju vidět! Je to cíl naší expedice!“

„Chceš vidět jeden dům, který už stejně není takový, jako byl? Chceš vidět lidi, kteří neví, co je Karo?“

◀ U kmene Karo

▼ Přátelské přijetí ve vesnici Dokan

„To nechci, ale je to cíl mojí cesty. Musím poznat kmen Karo, stejně jako jsem poznal Toba a Nias.“

„Mám lepší řešení. Uvidíš kmen Karo takový, jaký je, sem tam nějaký turista, ale lidé jsou Karo a za to ručím! Já sám jsem Karo.“

„Dobrá. Jak je to daleko?“

„Kousek od Lingga, uvidíš! Musíš mi věřit!“

Jedeme směr Lingga, kde poznávám krajinu z fotek, ale původní architektura nikde. Den se blíží ke svému temnému konci. Za noci nejde fotit ani točit. Najednou vjíždíme do vesnice, v jejímž středu se tyčí domy známé z fotek.

„To je ono?“

„Ano, strážíme si tuhle vesnici jako tajemství, ale už sem začínají pronikat turisté. Vy ale nejste turisté.“

„To ne, my jsme tady, abychom se učili a poznávali.“

„Ve vesnici o vás už vědí, nebojte se, jste pro ně větší atrakcí než oni pro vás. Jděte a poznávejte.“

Vůbec jsem nemohl pochopit, že tuhle vesnici ZaH minuli, i když je hlavním střediskem Karo-Bataků. Oni tenkrát trefili na Linggu, naše štěstí bylo větší a našli jsme Dokan. Vesnici Karo-Bataků ve své pravé a původní podobě.

Několik fotek architektury, která se z našeho pohledu diametrálně odlišuje od ostatních. Když si vzpomenu, že před třemi měsíci jsem koukal do knih ZaH a říkal jsem si, že tyhle fotky jsou z jednoho místa... Nejsou. Dnes už to vidím úplně jinak a dokážu rozeznat drobné detaily. Netrvalo dlouho a pozvali nás do domu. Tam kde vaří večeri a žijí. Osm rodin a dvacet čtyři lidí v jednom stavení. V přední straně domu je kuchyně se dvěma ohništi na každé straně, u kotlíků sedí ženy a připravují jídlo. Sem tam se nachomýtně muž, aby pomohl. Ženy i muži jsou v této společnosti rovnoprávní. Muž si tady ženu musí „koupit“ a obě rodiny za součinnosti ženicha domlouvají cenu, za jakou se dcera může provdat. Z tohoto věna pak žije celá rodina v domě. Tenhle dům se jmenuje Rumah Mbaru, zatímco všechny ostatní batacké domy jsou Siwalugabo, kde gabo znamená dům. Poznat Karo od Toba nebo jen Bataků není vůbec lehké, ale když proniknete hlouběji, uvědomíte si, že důležité je především jméno. Nejčastějším příjmením je Ginting. Kdo je jeho nositelem, ten je zaručeně Karo-Batak. Tihle Karo žijí v síti rodinných vazeb, a ty jsou zatraceně silné. Jeden druhého podporuje, ať je to jejich dítě nebo dítě dalšího člena rodiny žijícího v domě. Malé ložnice na okraji domu se skládají z matrace a závěsu, a to je vše. Muži posedávají kolem nás a z dálky sledují, o čem si povídáme, zatímco ženy nám dychtivě nabízejí svoje dcery a neustále opakují otázku, jestli máme přítelkyně. Čas postupuje, venku je tma, prohlídka domu nebere konce. Místní nás pobízejí, ať vylezeme po žebříku nahoru pod střechu, tam totiž skladují dřevo na vaření a potom nám nutí kousky betelových listů. Jejich červené rty a zuby obarvené betelem napovídají, že se v naší přítomnosti dobře baví. Sledujeme i ukázkou módy místních žen v podobě „ulosu“ – kousku látky, který si žena přehodí přes jedno rameno. Zlatem prošíváná červená látka a hrdý pohled žen Karo úplně změnilo vývoj večera. Vyprávělo se o svatbách a historii kmene, a nakonec mě začali oblékat do sarongu. Speciálně poskládali svůj nejlepší „ulos“, aby mi ho položili kolem ramen na důkaz důvěry a přátelství. Při společném žvýkání betelu jsme tak snad poznali pravou tvář záhadných a pomalu mizejících členů kmene Karo...

Na Sumatře naleznete ještě lidi, kteří vědí, že jsou Karo, ale netuší, co se za tím skrývá. Nám se tahle tajemství podařilo odhalit na konci dne, za úplňku měsíce nad vesnicí Dokan.

